

עומקא דמרשה

הקבוצה לחברותא או שיעור
קובעי עיתים

- ערש"ק כ"ב טבת תש"ע
- אמירת ב' אותיות משם הוי"ה
- הזכרת השם כראוי
- קדושת אי"ה ובעז"ה

- הזכרת שם ה' בלועזית
- שער הצייון
- הערות למעשה
- שואל בענין ומשיב כהלכה

פר' שמות - בענין הזכרת השם

אמירת שתי אותיות משם הוי"ה

הרב משה רייך

הנהוג שכשמצטטים אותיות השם מכנים "ק"א" במקום הה"א, ונשתדל להביא מקור הדברים. במשנה (סנהדרין ז.) נגזר: "ואלו שאין להם חלק לעוה"ב וכו', אבא שאול אומר אף ההוגה את השם באותיותיו". ואף שת"ק לא הזכיר הוגה, מיהו מודה שאיסורא איכא (יד רמה).

ונבאר בראשונים כפי הנוגע לענייננו. הרמב"ם בפיהמ"ש כתב, שאיסור הוגה הוא לצטט אותיות השם ז"א. ובהל' נשי"כ (פ"ד ה"י) כתב: "ואומר את השם ככתבו והוא השם הנהגה מיו"ד ה"א ו"ו ה"א, ובמדינה אומרים אותה בכינוי, שאין מזכירין את השם ככתבו אלא במקדש לבד", הרי שאסור לומר את השם ככתבו או לצטט אותיותיה, ונציין שהרמב"ם לא מנה את ההוגה בין אלו שאין להם חלק לעוה"ב (פ"ג מתשובה ה"ו) וי"ל דס"ל כת"ק שאיסורא איכא, ויש לו חלק לעוה"ב.

רש"י (ע"ז יז., סנהדרין קא:) פירש שאיסור הוגה הוא בשם מ"ב אותיות, אולם גם לדידיה אסור לומר שם הוי"ה ככתיבתו, כמבואר בקידושין (עא): "זה שמי לעולם וכו', אני נקרא ביו"ד ה"א ונכתב באל"ף דל"ה", אלא שאין בזה משום הוגה.

תוס' בעבודה זרה כתבו וז"ל: "ורוב העולם מפרשים שהיה קורא בפירוש אותיות של שם המיוחד כאותיות של שאר תיבות, ונראה לר"י שאין להזכיר אף אותיות יו"ד ה"א כמו שהגילין העולם, שהי' ה-ה הוא שם המיוחד", עכ"ל. ומדבריו מבואר שהאיסור הוא לקרוא את השם ככתיבתו, ור"י מוסיף שבשם ה-ה אין האיסור הוא רק בציטוט האותיות (ועי"ע מהרש"א ויעב"ץ). ובתוס' מובא ג"כ שיטת רבינו אלחנן שה"ה שאין להזכיר אי"ה מאדנות.

בסוכה על הא דאמרו שבציץ היה כתוב יו"ד ה"א למעלה כתבו תוס': "אע"פ שיו"ד ה"א שם גמור, אין זה הוגה שם באותיותיו אם מזכיר שתי אותיות, כיון דאינו מזכירם לשם שם שלם". ומדמיירי על השתי אותיות לבדן, פשוט, שקאי' בשיטת ר"י הנ"ל, שהי' מילי אם כוונתו לשם ה-ה, אבל אם כוונתו לשם הוי"ה, מותר לצטט ב' אותיות הראשונות לבד.

במשנה (שבועות לה.) תנן משיעין את העדים באל"ף דל"ה וביו"ד ה"א, וז"ל תוס' (ד"ה אל"ף): "אע"ג דההוגה את השם באותיותיו אין לו חלק לעוה"ב שמא כיון שאינו מתכוון לשם מותר", ע"כ. וכונתו (ועי' רש"י) איך לימד התנא את המשנה, הלא הגה את השם באומרו "יו"ד ה"א", ותירצו הואיל וכוונתו לשם הוי"ה ולא לשם ה-ה, מותר, ואינו בגדר הוגה. ודבריו עולים בקנה עם ר"י בע"ז שמותר למר' אותיות ה-ה כשכוונתו לשם הוי"ה.

והנה, בשו"ת הרדב"ז (אלף תח) כתב שהפירוש המוסכם של הוגה היינו שקורא את השם ככתבו, והביא מתוס' שהוגה היינו שקורא אותיות השם ז"א, וצ"ע שלא מצאנו בתוס' איסור ציטוט אותיות שם דהוי"ה. והלכה מסיק דבשם הוי"ה אסור בין לקרותו ככתיבתו בין להגות אותיותיו, והעשה כן אין לו חלק לעוה"ב (ו"ל שלדעתו גם ת"ק ס"ל הכי), אבל באדנות אין להחמיר. ועי' ר"ש (יומא פ"ח, יח) והרע"ב (סנהדרין פ"י מ"א) שהוגה היינו קריאת השם ככתבו.

החיד"א (דבש לפי ע"ב) הביא מהר"ח בשם האריז"ל וז"ל: "אמר לי מורי ז"ל, כי פירוש דבר זה הוא שלא יקרא אותיות הוי"ה ככתבם בלי מילוי, אבל גם אם יקראנו במילוי, יו"ד ה"א ו"ו ה"א, גם זה בכלל הוגה את השם באותיותיו, עכ"ל. הרי, מהקורא ככתבו חמור מהקורא במילוי.

המ"ב (ה סק"ב) כתב, שהוגה היינו קריאת השם ככתיבתו, והחיי"א (ה כז) כתב: "ההוגה היינו שקורא השם כמו שהוא נקוד, ולי נראה (לאסור) האומר את השם בהברת האותיות, כידוע לידועי ח"ן והוא השם המפורש, או שאומר האותיות ואפי' רק מקצתו דהיינו יו"ד ה"א", עכ"ל. ומשי"כ שאפילו ממצת השם, מקורו כלאורה מדברי הר"ג, וצ"ע דהו"ל שאם כוונתו לשם שם שלם שרי. ואפשר, דמשום חומרא דהוגה החמיר. הנו"ב (קמא יו"ד צג) כתב אודות מה שאומרים אותיות יו"ד ה"א בנוסח לשם ייחוד, שאין בו משום הוגה, ש"הואיל ואומרים יו"ד ה"א ביו"ד ה"א במילואו, ודאי ליכא משום הוגה", עי"ש. ומבואר שההיתר הוא משום שואמרם כחלק משם הוי"ה, ולא כשם בפני"ע. אמנם, לדעת החי"א הנ"ל, ששני אותיות אסור משום הוגה, נראה שב"לשם ייחוד" אסור. ושמעתי שהנכון לומר "ליחד שם בריך הוי"ה".

לסיכום. לנו"ב מותר לומר שתי אותיות כחלק משם הוי"ה. לחי"א יאמר יו"ד ק"א ו"ו ק"א, ואפילו כשכוונתו לשם ק-ה, אין לומר אותיות יו"ד ה"א. וכנראה דמשו"ה ומשום חומרת איסור הוגה, ישראל קדושים מחמירים ואומרים במנין "ט"ו" במקום "ה"ה". ועי"ע במק"מ (רעד ס"ק יא) וכה"ח (סק"ט בשם האריז"ל, ובדבש לפי מעי' ה"א כג).

תוספת ביאור ואריכות בעניינים אלו, עם שאר דינים הנוגעים לשמות הוי"ה ב"ה תמצא בספר "קדש לה"י" פ"ב ובחלק הנספחים א'.

הזכרת השם כראוי

הרב אברהם גוטל

שם אדנות שהוא קריאתו של שם הוי"ה בא בניקודו כנגד שם הוי"ה, דהיינו בחטף פתח תחת הא' הולם תחת הד' וקמץ תחת הו"ו, [השוא שביו"ד שם הוי"ה מתחלף בחטף פתח שתחת הא' עפ"י כללי הדקדוק], ואין עסקנו בזה, דאפילו בלא"ה פשיטא דהניקוד בכל תיבות לה"ק הוא לעיכובא בכל מקום שמשנתה המשמעות. והנה נורא למתבונן איך הוא דבר המצוי שיראים וטובים לא נזהרים בדקדוק הגיית השם כצורתו, ושמו ית' לא נהגה כראוי [ואין חילוק בנוסח או בהברה]. המדובר בעיקר באופן אמירת החולם, של האות ד' בשם אדנות. שללא שימת לב מיוחדת, נאמר השם בניקוד שווא אָדָּן נִי, ואפי' בחריק אָדָּן נִי !! ואם רק הי' נאמר החולם ללא הגיית י' כנהוג -לפי נוסח ליטא- דיינו, רק שלדאבון כל לב לא כך פני הדברים הי' [וצריך לעורר על כך דאין לחלום בחולם...].

והנה הסתפקתי באדם העומד במקום שאסור בהפסק ומותר רק בעניית אמן של ברכות, ושומע ברכה כזו שהמברך הוגה את תיבת ה' באופן הנ"ל, דלא חשיב שהזכיר את השם, וא"כ יש לדון האם חייב לענות כיון שיש להסתפק האם זו לא אמן לבטלה. ואי הכי לכאור' לא רק שאין חיוב אלא אף אסור לו לענות. רק דעל ספק זה יש לצדד דאולי כיון שכונת המברך לברך את ה"ית אפטר לענות ולא חשיב כאמן לבטלה, וא"כ אולי גם שרי לענות במקומות הנ"ל דחשיב בכ"ז אמן של כל הברכות וצ"ע. [ות"ח א' טען דאולי עדיין נחשבת ברכה דכיון דהרבה משתבשים בהנ"ל יש מקום לדון משום כיוני וצ"ע].

ובפרט יש לעורר בעת צרה, דהלא דוד המע"ה תיקן מאה ברכות בכדי שלא ימותו, ודרשו חז"ל מה ה' שואל מעימך אל תקרי מה אלא מאה ברכות שזה מה שה' שואל מעמנו ובאם שנקיים זאת כראוי ויסרו הגזרות הרעות א"כ שודאי שיש מקום לעורר על כך כיון שבנפשנו הדבר! וביותר אולי יש לתקן שמי שאינו מסוגל לאמר ש"ש כראוי כנ"ל אולי אף למנעו מלגשת ש"ץ דאף אם יצאו יד"ח ודאי שאין זה לכתחילה.

בר מן דין יש להטעים סיבה להתחזק בהנ"ל דהלא חז"ל דרשו זאת מהפסוק הנ"ל והמשך הפס' הוא כי אם ליראה וידוע שאלת חז"ל אטו יראה מלתא וסרתא היא ותי' בגמ' - אין, כלפי משה, והדבר בפשוטו צריך ביאור רב, דהלא הפסוק מתחיל ועתה ישראל א"כ מה תשובה היא דמדובר כלפי משה.

ושמעתי פעם ביאור נאה, דכלפי משה הכוונה דכשעומדין כלפי כלומר ליד משה אז יראה הוא דבר קטן. אך שמעתי הסבר שלע"ד יש בו חיזוק גדול בס"ד, והוא דאיה"נ רק כלפי משה הוא דבר קטן ועבורנו הוא דבר קשה, אכן בעבור זאת תקנו מאה ברכות וזהו באמת דבר קטן שהרי כל אדם מישראל בד"כ אומר בכל יום ק' ברכות, ונשאר שגם לגבינו הוא דבר קטן. רק שיש כאן תנאי והוא שהברכה תהי' באופן הגורם ליראה ואז באמת ה' שואל דבר קטן שיגרום ליראה.

אך זאת בתנאי שלכה"פ יאמרו הברכה כראוי ובפרט כשמזכיר את השם הנכבד והנורא ואז בס"ד נבא לידי יראתו ית' שלא נחטא.

שואל בענין

הרב מנחם ש. כהן

בסי' לב סל"ב מבואר שהסופר קודם שיכתוב פרשיות יחזור ויקרא בפיו, ויש לברר במנהג הסופרים קודם כתיבת אותיות השם, שחלוק כתיבתו מקריאתו, דלקרות אדנות אינו כדאי, שיבוא לכתוב כן, ולומר אותיות השם הרי נחשב לכמה שיטות להוגה את השם באותיותיו.

ועוד ראיתי שעוררו בזה שהמ"ב כתב דיש לקרות בפיו קודם שכותב, שאמירת הסופר מקדשת את האותיות וממשיך קדושה על הכתב, ויש להסתפק בשם הוי' כשיציא מפיו כקריאתו אדנות אי ביא בזה תועלת של קדושת הכתב.

והנה נחלקו פוסקי דור העבר האם הבעל קורא בשעה שקורא שם הוי' יש לו להביט בכתב, דביחילוק שבין קרי וכתבי דקרי נטוט שאין דין להביט, ואפשר שכאן יותר חשוב קריאת שם הוי' כשאומר אדנות דזהו צורת קריאתו, עי' אגרות משה.

ומפורסם דברי מרן הגרי"ז הל' ע"ז ומה שעוררו בזה בבלוג' השו"ע והגרי"א סי' ה' איזו כוונה נצרך כשאומר שם אדנות, ויתכן שגם נפק"מ לנדון זה.

הרב יצחק ליסיצין

כתב באגר"מ (י"ד ח"ב קלח) במה שכותבין בראש המכתב ב"ה", שההוא הוא מן השם הקדוש, וגם הכוונה היא להשי"ת, מסתבר שלא גרע מהשני יודין שאסור למחוק שלא לצורך כדאיתא ביו"ד רע"ו ס"י, וכן אסור להשליך במקום בזיון, מ"מ איני רואה בזה איסור לכותבו במדינתו כיון שלא מצוי שימחקו ולא שיקחו נייר זה לקנוח בבית הכסא, ולהשליך במקום בזיון נמי לא מצוי כי רגילין לשרוף הניירות שאין נצרכין, ואין לחוש לדבר שלא מצוי כלל. ואם כותב "בס"ד" אין שום קפידא לאסור אף כשיש לחוש שיבוא למחיקה שלא לצורך ולהשתמש לדבר בזיון, כי אין בזה שום אות מהשם, דלא שייך זה לאות ד' דמשם הנקרא [א-ד] דהכל יקראו זה "בסייעתא דשמיא". ואם יכתבו "בעזש"י" אין קפידא כלל, כי השין מוכיח שגם הוא אינו אות משם הקדוש, אלא יקראו כו"ע בעזרת השם יתברך, עכ"ד. ואבוא אעירה.

א. מש"כ שהאות ה' נבחרה מכל האותיות להכתב במקום שם שמים, כי היא אות משם הויה, כך כתב כבר בעל צפנת פענח הגר"ר ראזין ז"ל בפסקי תשובה סי' רצ"ג, שבכך מבאר מדוע אינו כותב תיבת "ב"ה" בראשי המכתבים. [נתמהתי בראותי ששם בס"י רצ"א יש מכתב ממנו הפותח בתיבת "ב"ה". וי"ל שבמכתבי תורה דבלא"ה נשמרים בקדושה, כתב "ב"ה"]. גם בתורה לשמה (סי' תכג) מבואר (בנוסח השאלה) שכותבים ה' משם הויה, אלא שביאר למה נבחרה ה' ולא י', עפ"מ דאיתא באותיות דרע"ק שמעוה"ז נברא בה"א כי יוצא מהפה בלי רוק ואינו מק"ט, ועוד טעם בנסתרו. ולענ"ד אפשר להוסיף כי שם הויה מורה "היה הוה ויהיה", והאות ה' ישנה בשלשלתו, אלמא דהיא עיקר התיבה.

ב. מה שהשוה ה"ה לשני יודין, כך כתב השד"ח בקונטרס באר בשדי (ח"ו עמ' 8 טור א), במה שנוהגים לכתוב ה' במקום השם שלם והקורא קורא השם כדרכו, יש להחמיר שלא להביאו לידי בזיון חלילה, ע"כ. והצד השווה שבהן הוא שתר רמז על שם הויה [ועי' רדב"ז (ח"א ר"ז) שכל מה שמרמו על ה' שמות שאינן נמחקים, ג"כ אסור למחוק, ועי' שו"ת מהרש"ם ח"א קנט].

ג. האגר"מ נקט שאי"ז טעון גניזה, ובדינים והנהגות מהחזו"א (י"ד סי' יב) הובא שנה החזו"א לגנוזו, ובגנזי הקודש (פ"ה הערה יג) הביא מהגר"ק שהחזו"א לעצמו החמיר ולא לרבים. ואולי י"ל דכמו שבב"י יודין מבואר ביו"ד רע"ו שבמקום צורך מותר למחוק, כך כיון שאין ליתן עם הד"ת שבגניזה הזמנות ועיתונים וכיו"ב, דגנאי הוא לכתבי הקודש, ולעמול לחתוך מתוכם את ה"א"ה" ו"בעז"ה" הוא טורח, נחשב זה ג"כ מקום צורך להקל להביאם לידי מחיקה.

ד. הרמ"א בה"ל ציצית (סי' כא ס"א) כתב וי"א דאף לאחר שנפסקו אין לנהוג בהן מנהג בזיון לזרוקן במקום מגונה אלא שאינן צריכין גניזה, ובמ"ב פירוש ר"ל בידים אסור לזרוקן לאשפה, ע"כ. ומבואר שזריקה לאשפה נחשבת מנהג בזיון. וצ"ל דבאגר"מ משמע שהתיר במדינתו לזרוק לאשפה הנלקחת לשריפה כי אי"ז בזיון, ואולי י"ל דממ"ב שנתמט בלשון אשפה כבלשון חז"ל [מכות ח] שדרך בני"א לפנות בה לנקביהם, וכן בזמנינו שמשליכים טיטולים לאשפה, הוי בזיון להשליך בה. משא"כ בזמן תשובת האגר"מ לפני תשל"ג עדיין לא היו טיטולים, וצואת הקטנים היתה נשלכת לבהכ"ס, לא היה בזיון באשפה.

ה. מה שכתב שאין קדושה ב"בס"ד" כי הדי' אינו משם הנקרא אלא "דשמיא", לכאוי משמע שגם כשכותבים "ד" הכוונה כדי שיקראוהו "השם", ונבחרה הדי' מקריאת אד', ושוה ל"ה". וא"כ נמצא הסבר אחר למה נבחרה ד', לא כי היא מהשם.

ו. לפמש"כ שכשכותב "הש"י" השין מוכחת על ההא שנתכוין לכתוב תיבת השם, ואין בזה שום קדושה. לכאורה ה"ה כשכותב "אי"ה" ומכוין שכוונתו בה' לתיבת "השם", ולמה צריך שיהא זה מוכח לקוראים. וי"ל דהכי מוכח במס' סופרים (פ"ה ה"ב) דתניא ה"ה ה"ה ויהוה ולא נתן בו דלת יתלנו למעלה. וצ"ב כיון שלא נתכוין לקדשו נימא שימחקוהו ויכתוב "דה". אלא מוכח שאע"פ שלא נתכוין לקדשו, [ואין בו איסור מחיקה מדמותו לתלות הדי' דנחשב מחיקה כמש"כ רעק"א י"ד רע"ו י"ב], מ"מ כיון שנראה לרואה שם הויה אין למחוק ממנו בידים. ועד"ז נל"פ טענת המתלוננים על שם הספר "שדי חמד" כשיצא לאור, כי הרואה שעדיין אינו מכיר שם הספר סבור לקוראו בניקוד "שקי קמד" [כבתהלים סח יז קמד אלקים].

ז. בגנזי הקודש (הנ"ל) כתב דהאידינא שכל אחד כוונתו בה"א לתיבת השם אין מקום להחמיר, אולם הגריש"א שליט"א לא הסכים לזה, ואמר שגם האוסרים ידעו טענה זו ובכל אופן אסרו, עכ"ל. ולענ"ד כמדומה שטעה המחבר במציאות, הרי כשמפנענחם הר"ת, כמדומני שלא יפכו את ה"ה ל"השם", אלא ישאירוהו "ה", כי מבנינים שאינה ר"ת מתיבת "השם" שהיא שבה היא ה' הידיעה, אלא האות ה' עצמה משמשת במקום שם שמים, ולא משנה שלא יודעים הסיבה שהיא אות מהשם.

הרב י. פישר

א. **כתב הרמב"ם** בסוף הל' סנהדרין (פכ"ו ה"ג) המקלל וכו' אינו לוקה עד שיקלל בשם מן השמות וכו' או בכינוי מן הכינוין כגון חנון וקנא וכיו"ב וכו' כך אם קלל בכל לשון חייב, שהשמות שקוראין בהן הגוים להקב"ה הרי הן ככל הכינוין. ע"כ. ולענין מחיקת אותן כינוין כרחום וחנון כ' הרמב"ם בפ"ו מיסוה"ת ה"ה דהרי הן כשאר דברי הקדש ומותר למחקן.

וא"כ ה"ה לגבי שם שקוראים בלעז להקב"ה דדינו ככינוי דרחום כנ"ל דמותר למחקן [וא"ש בפ"ב מע"ז ה"ז הקדמה ב'] וכ"כ בתשב"ץ [ח"א סי' ב'] והובא בתש"ר רעק"א מהד"ק סכ"ה, שכ"כ הש"ך כדלקמן]. וה"ה לענין להזכירו לבטלה (שכתב הרמב"ם בפ"ב משבועות ה"ט דבהזכרת "השם" לשוא עובר איסור) אין איסור בלעז, וכדפשיטא ליה למנ"ח (מ' ס"ט) דבשמות הנמחקין ל"ש איסור דמוציא ש"ש לבטלה, כ"כ בשו"ת אחיעזר (ח"ג ל"ב) [וכ"כ בהעמק שאלה נ"ג]. וכן **הריטב"א** שבנמוק"י בנדרים ז': דהמזכיר השם בלעז לבטלה לא מנדים אותו אבל גוערין בו [הובא באחיעזר]. וכתבו בתש"ר אחיעזר (שם) ובתש"ר בית יצחק (חאו"ח סי' י"ב) דשמא מ"מ בזיון כמו להיות מונח באשפה גרע ומחיקה, ע"ש].

ובי"ד קע"ט ס"ח כתב הרמ"א ד"א דהאיסור לקרוא על המכה לרפאותה הוא כשקורא הפסוק בלה"ק, אבל בלעז לא (רש"י סנהדרין קא). ומיהו ברוקק טוב לזהר בכל ענין, בפרט אם מזכירין השם וכו'. וכ' בבהגר"א שם דטעמיה דהרב כי דברי רש"י בלא"ה אינן מוכרחין ואפי' אינו מזכיר השם י"ל כמ"ש (בסנהדרין שם) וכו'. וכן התפ"א (שם בפ"י דסנהדרין ט') כי דאפי' בקוראו בלעז אסור (וי"ח), ע"כ. וכ"כ בחכ"א (פט"ט), ועי' בש"ך (סק"א).

ואין מדעת האוסרים האלה סתירה להמתירים להזכיר השם בלעז בכל ענין, דשאני פסוק מכתבי הקדש דאף שהוא מתורגם ללעז, עכ"פ יש בו קדושה קצת משום דהוי פירוש וביאור של התורה ולא גרע משאר תשבע"פ הדותרה להכתב משום עת לעשות (עי' גיטין ס'. ושבת קטו). (ומש"כ הרמ"א בפרט אם מזכיר השם, י"ל דכוונתו להשם ממש דהיינו בלה"ק. ובתש"ר בנין ציון סי' ס"ח באר ל"כ ומזה כי דמשמע דשם בלעז נחשב שם דלא ככל משנ"ח).

[ולענין **ברכה** שא"צ או לבטלה במזכיר השם רק בלעז, רעק"א בתש"ש שם כתב דה"ז כנושא ש"ש לשוא דלמלא לשבועה בשם בלעז שכ' הרמב"ם (בפ"ב משבועות ה"ב) דה"ז שבועה גמורה. והא תרויהו נפקי מחד קרא דלא תשא וגו'. אך בהעמק שאלה (פ' יתרו נ"ג ס"ב) חלק ע"ז וכ' דנאסר רק משום דנראה כמברך בשם לבטלה, ע"ש].

ב. **אך בדברי ירוחם** מבואר לא כמשנ"ת עפ"ד הרמב"ם, שכתב (בני"ד ס"ח) דהשומע אזכרה מפי חבריו [לבטלה] אפילו בלעז חייב לנדותו, [הו"ד בחי"א (ה' ס"א) ע"ש וי"ל, ובס' אורח משפט (חומ"ס כ"ז וס"א, ד"ה לפ"מ) ומש"ש דלפ"ז בכינוין לע"ד ליתא, ובתש"ר אחיעזר שם].

ובאחיעזר הביא מש"כ הנמוק"י (בנדרים ז'): גבי המזכיר ש"ש לבטלה דמנדין אותו, שכתב **הגאונים** דה"ה על הכינוין לפי שעבר על דברי תורה דהכי אמרי' את ה' אללקך תירא אזהרה למוציא ש"ש לבטלה. ע"כ ובאחיעזר נדחק דמש"כ כינוין היינו שמות המיוחדים שאינן נמחקין. ויותר מפורש נמצא בתשו' להגאונים (באוצה"ג בנדרים שם ע"פ ס' האשכול מהד' אלבעק הל' נדרים דר"ב רע"ב) וז"ל השומע אזכרה מפי חבריו חייב לנדותו וכו' ואפי' בכל לשון וכו' וא"צ עד שיזכיר בלה"ק, ואין חילוק בין שם המיוחד לכינוין וכו' בין לה"ק לכל לשון וכו'. וכ"ד האור"ח והנהג"מ בחו"מ רס"ז, והבנין ציון (סי' ס"ח). ועי' בש"א הנ"ל מש"כ לדחות.

ג. **ולדינא** יש להחמיר בשלוגתא דרבוואתא הדין [וכ"כ במ"ב רט"ו סקי"ט בשם האחרונים שיש איסור במוציא השם בלעז לבטלה. וצע"ק במה דבתש"ר אחיעזר אחר שהביא דברי ר"יו והגאונים צידד מעיקר הדין לקולא ע"פ הרמב"ם וריטב"א הנז"ל].

ד. ומ"מ **בדרך שבח** והודאה לה' מותר [מ"ב שם]. ואפי' במזכיר השם בלה"ק בתוך דבורו מן הדין אין איסור [כ"מ בס"ח (תת"רצ"ד) שבמ"ב שם ע"פ הא"ר] אלא שידוע שנוזהרין מזה [ע"ד התוס' בסוכה ה.], אבל בלעז הבו לה' כבוד ועוז לפרסם שמו יתברך בעולמו על כל מעשיו עכ"פ במדבר עם נכרי וכיו"ב שא"א שיביין אם יאמר בעזרת "השם" וכיוצא.

ה. בענין **מתפלל בלעז** [כדמבואר ברפ"ב דמגילה (י"ז)]. וע"פ מה שהגבילו האחרונים ז"ל, עי' במ"ב ק"א ס"ד ובבה"ל] ומזכיר גם השם אדנות בלעז, אך לשי' הרמב"ם הנז"ל יש לו לתפוס השם המיוחד לקרא בו לבוורא ית"ש ולא השם שמשמעותו "האדון" אע"פ ששניהם דינן ככינוין. וכ"ש לשי' ר"יו, דזה קדוש וזה אינו קדוש.

אך לפו"ר לכתחילה במקום שמזכירה השם יש לקרא בלשה"ק [אפי' לשי' רי"ז דגם בלעז ה"ז קדוש] ואין בזה משום ד' הרמב"ם בריש הל' תפלה (ה"ד) כיון שגלו ישראל בימי נ"ב הרשע וכו' נתבלבלה שפתם והיתה שפת כאו"א מעורבת מלשונות הרבה וכו' וכיון שראה עזרא וב"ד כך עמדו ותקנו להם י"ח ברכות על הסדר. דשאני כשרק בהזכירו את השם משנה בשפתו להזכירו בלה"ק, וזהו ע"פ האו"ש (שם בהק' ג') וז"ל אף שביארנו שז' שמות קרויים מיוחדים, ורחום וחנון וכיו"ב הם כנויין, הן הנה שמות לבוורא וכנויים לבוורא ית', אבל כנוי המפורש הוי רק שם א"ד, וכמאז"ל (בספ"ג דפסחים) לא כשאני נכתב אני נקרא וכו' נקרא באלף דלת, ע"כ, ואשרי המבין.

קריאת הוי-ה בשם אדנות

בפס' זה שמי לעולם וזה זכרי לדור דור (ג,טו), דרשו בפסחים ג. ובקידושין עא. רבי אבינא רמי כתיב זה שמי וכתוב זה זכרי, אמר הקב"ה לא כשאני נכתב אני נקרא, נכתב אני ביו"ד ה"י ונקרא באל"ף דל"ת. ופירש"י מדלא כתיב שמי וזכרי, משמע שלמדו שני שמות ואמר לו זה שמי מיוחד, וזה השני אני נזכר. ובשמור"ר משמע דמקור הלימוד מדכתיב "לעלם" שראוי להעלימו מהקריאה, וכ"כ רש"י בחומש - חסר וי"ו, לומר העלימהו שלא יקרא ככתבו.

והטעם מבואר ברשב"ם בפ"י שאין נאה לקרוא לקב"ה בשמו בכל דבריהם כשם שאין קורין המלכים בשמם וכו'. ועי' בפ"י הגר"א למגילת אסתר (א,ד) דלא נקרא כשם שנכתב "מפני ששם הוי"ה ב"ה מורה על עצמותו ית', ואדנות מורה על מלכותו שהוא אדון כל הארץ, ולכן נקרא באדנות שמורה על מלכותו כי אין דרך לקרוא למלך בשם העצם אלא בשם המלכות.

ובמו"נ ח"א פ"סא ביאר מהות שם הוי"ה שהוא הנקרא שם המפורש, כיון שמורה על עצמותו ולא על פעולותיו, עי"ש. ועי' שו"ת חת"ס חו"מ קצב, ועי' של"ה פסחים (מצה עשירה דרוש ה').

ועי' בשו"ת יכין ובוועז (לבן הרשב"ש, ח"א קלה) דמה שנבחר לכנות שם הוי"ה דוקא בשם אדנות, מפני ששם זה קרוב לכל הנבראים והוא בית שער להכנס לפני חצר המלך ה', [ולכן תקנו אנכנה"ג בתחילת התפילה אד' שפתי תפתח].

גדר הזכרת שם אדנות

ד' הרמב"ם בהל' ע"ז (פ"ב ה"ז) דמגדף חייב כשהזכיר "שם המיוחד של ארבע אותיות שהוא אלף דלת נון יוד". וביאר הגר"ז שם דס"ל דמ"ש לא כשאני נכתב אני נקרא וכו', נאמר בזה דין הקריאה של אדנות היא גם קריאה על השם של הוי"ה, ולכן אדנות נחשבת שם המיוחד כיון שכך קריאתו של שם המיוחד. וביאור דבריו עי' ברכ"א סנהדרין נו. ושיחות רש"י סוכות (פג-פד). ועי' ח"י הר"ז פר' ואתחנן שהוי"ה הנקרא אלפים הוא כקרי וכתבי.

וכע"ז כ' האג"מ (ח"א לב ו) דהוא ככל דין קרי וכתבי שבתורה, דהכתיב הוא שם הוי"ה והקרי הוא האדנות, עי"ש דנפק"מ כשאני קורא מתוך הכתב. כ"ה בשי' תוס', אבל בדעת רבינו הלל כ' דאינו ככל קרי וכתבי, שהרי לפעמים נקרא ככתבו. ועי' ביאור הגר"א סי' ה דכוונת השם היא לפי הקריאה ולא לפי הכתיבה משום שבכל הולכים אחר הקריאה, ומשמע דהוא כעין קרי וכתבי.

ויש להביא ראיה לזה ממש"ש הרמב"ם בהל' יסוה"ת (פ"ו ה"ב) ושבעה שמות הן, השם שנכתב יוד הא ואו הא והוא השם המפורש, או הכתב אלף דלת נון יוד, ואל, ואלוה וכו'. עי"ש דהשם המפורש של יוד הא ושם אדנות נמנו כאחד. הרי שאינם ב' שמות אלא אחד, וכן מפורש במאירי (סנהדרין נו) דשניהם אחד, עי"ש.

וכד' הרמב"ם דאדנות הוא שם המיוחד, כ"ד המאירי בסנהדרין נו. וכ' הנכתב והנקרא שניהם אחד, ועי' גליון רעק"א על הרמב"ם ש"כ דכ"ד תוס' שבועות לה. דאדנות מקרי שם המיוחד. וכן ביאר השואל ומשיב א' (ח"ג סי' קד) דשם אדנות הוי שם המיוחד מכיון שהוא קריאה של שם הוי"ה.

אך האור"ח בהל' ע"ז (ב,ז ד"ה הקדמה ג) כ' בדעת הרמב"ם דשם אדנות הוא כניו לשם המפורש, [משא"כ שאר שמות שהם כנויים לבו"ת אבל לא לשם המפורש], דזהו הלימוד לא כשאני נכתב אני נקרא, עי"ש.

איסור קריאת השם ככתיבתו

האיסור לקרוא בפה שם הוי"ה הוא כנ"ל בגמ' לא כשאני נכתב אני נקרא וכו'. וכ' המאירי בסנהדרין (נו). אסור לקרוא השם המיוחד בכתבו ולהזכירו באותיותיו ופירושו אלא במקום המיוחד לו ובראו לו, וכל העושה כן עבר על עשה של דברי סופרים, והוא נכלל בענין יראת השם, שזה וכיוצא בו הוא עזות מצח ופירוק עול יראה.

והר"י אלברגלוני מנה במצוות עשה "לצפון השם ולעלמו", ופי' הרי"פ בביאורו לרס"ג (ח"א עמ' נ) דכוונתו לאיסור זה שלא כשאני נכתב אני נקרא. וכ' שם בשי' שאר הראשונים שלא מנו איסור זה [היינו לדעת הבה"ג וסיעתו שנמנו במנין המצוות גם מצוות דאתו מדרשא], דמ"ש בגמ' לא כשאני נכתב וכו' אינו איסור עשה שהרי בפס' לא נאמר בלשון עשה. אלא הודיענו הכתוב שכן הוא דרך קריאתו בכינוי ולא בכתיבתו ולכן כשקראוהו בכתיבתו ה"ז קריאה משבושבת.

ועי' שו"ת מהרי"ט ח"א קמט (ד"ה ותמה אני) דהמזכיר את ה' ככתיבתו [כגון זר שנשא כפיו במקדש] הו"ל הוגה את השם שלא במקום מצוה, והוא איסור תורה ואזהרתו ממ"ע את ה' אלקיך תירא, עי"ש.

הוגה את השם באותיותיו

א"י במד"ר בפר' (פ"ג ז) זה שמי לעלם חסר וי"ו שלא יגה את השם באותיותיו, וזה זכרי לדור דור שאין אומר אותו אלא בכינוי. ובמשנה ר"פ חלק (סנהדרין ז). ואלו שאין להם חלק לעוה"ב... אבא שאול אומר אף ההוגה את השם באותיותיו. ועי' רא"ש יומא פ"ח סי' ט דמשמע הגי' נעקר מן העולם. וטעם חומרת העונש שאין לו חלק לעוה"ב עי' בח"א למהר"ל סנהדרין קא ובתפא"י ר"פ חלק. ועי' אבני"ז יו"ד שו אות כד.

ונחלקו הראשונים אם הוא האיסור הנ"ל, דברש"י בסנהדרין קא: (ד"ה ובלשון) משמע דאיירי בשם של מ"ב. וכ"כ להדיא בע"ז יז: (ד"ה עליו) שהיה הוגה את השם באותיותיו - דורשו במ"ב אותיות ועושה בו מה שהוא חפץ.

אבל התוס' בע"ז (יח. ד"ה הוגה) פליגי וכ' דרוב העולם מפרשים שקורא בפירוש אותיות של שם המיוחד באותיות של שאר התיבות. [דאסור משום לא כשאני נכתב אני נקרא וכו']. וכ"כ תוס' בשבועות לה. (ד"ה באלף), וכ"ד הרא"ש, הובא בטור או"ח תרכא שהשם ככתיבתו הוא הנקרא שם המפורש והוא מקור לכל השמות וכולם נאצלים ממנו, ועליו נאמר ההוגה את השם באותיותיו נעקר מן העולם.

ושיטה ג' בזה היא דעת הראשונים שפי' הוגה את השם שקורא אותיות השם [במילוי אותיות], וכדלק.

קריאת אותיות שם הוי"ה

דעת תוס' בסוכה ה. (ד"ה יו"ד) דהאיסור הוא בהזכרת האותיות. וכ' הרדב"ז (ח"ה אלף תח) דלשי' זהו פירוש הוגה את השם באותיותיו. [וכן דקדק החת"ס בתשו' חו"מ קצב], וכ' דכך משמעות הלשון דהוגה באותיותיו. ומסיק למעשה דהכל אסור בין לקרותו ככתבו בין להגות האותיות.

וכ"כ בתוס' רבינו אלחנן (ע"ז יח). "שמזכיר אותיות השם זו אחר זו". וכן משמע בפיה"מ בסנהדרין שפי' הוגה את השם "הוא שיגהה יוד הא ואו הא, שהוא שם המפורש". וכן המשמעות ביד רמ"ה סנהדרין (ז).

וכ"כ בשם האר"י והביאו גם החיד"א (דבש לפי עיב) וכ' שם מהרמ"ע דהוא חמור יותר מקריאת השם בנקודותיו. [משא"כ לד' האר"י הקורא ככתבו חמור מהקורא במילואו, עי"ש]. והחיי אדם (כלל ה כ"ז) פסק את ב' האופנים שקורא השם בנקודותיו... או שאומר האותיות, ואפי' רק מקצתו דהיינו יו"ד ה"א. ועי' שו"ת הר צבי או"ח א סי' ה.

כתיבת שם הוי"ה

כ' הגרעק"א (שו"ת ח"א ל) אם נידון כתיבה כדיבור דמיא, איך מצינו ידיו ורגליו, סופרי סת"מ שכותבים שם הוי"ה הא אסור לקרותו ככתיבתו בזה"ז. וע"כ צריך לחלק דהיכי דמכוון בהיפוך דכתיבתו לא ייחשב לקריאה, לא מקרי קורא השם.

והאבני"ז יו"ד (שוכג) כ' ע"ז דאף בסתמא אם לא ניח"ל שהכתיבה תהא כדיבור ל"ח דיבור. ובעיקר הדבר כ' עפ"י החת"ס (סי' רכז) דאיסור הוצאת ש"ש לבטלה לא שייך ככתיבה דאינו בזיון, וי"ל דה"ה לאיסור הוגה את השם דשייך רק במדבר בשפתיו בגופו שבוה מראה כאילו יש לו חיבור עם עצם הש"י, עי"ש.

ובשו"ת עמק שאלה (יו"ד סז) תמה על רעק"א שהרי מקור האיסור לקרות ככתיבתו הוא מדכתיב זה שמי וכו' לא כשאני נכתב אני נקרא, הרי להדיא דהכתיבה מותרת.

ובאמת ליעקב פר' בא (יג,טו) יישב את קו' רע"א דלעולם דנים את הכתיבה לפי הקריאה והיינו שלפי' מה שהקורא יקרא נחשב שכן כתב והקריאה מחשיבה את הכתיבה [ונפק"מ גם לכותב בר"ת, עי"ש מה שהוכיח, וביאר בזה גם דין הכרעה בס"ת עפ"י תינוק]. וכיון שהדין שלא כפי שנכתב נקרא, ממילא כשכותב י-ה-ו-ה ה"ז כאילו כותב א-ד-נ-י ולכן מותר לכותבו.

הזכרת שם המפורש במקדש

א"י במדרש תהלים (פז) נכבדות מדובר בך עיר האלקים, זה שהיו מזכירין הש' ככתבו במקדש למה ליראה את השם הנכבד והנורא. [הביאו רבנו מנוח הל' תפילה יד,י]. והשל"ה (שמות נמ"ז) כ' דהוא מצד קדושת המקום שראוי להזכיר שם כאופן המתוקן. ועי' רש"י עירובין יח: (ד"ה דיו) דמשמע דהוא מצד הכהנים שראויים להשתמש בו. ועי' מו"נ ח"א פס"ב.

נחלקו הראשונים בהזכרת כה"ג ביה"כ [אנא בשם], אם הוא שם של מ"ב או שם הוי"ה ככתבו. עי' רא"ש יומא פ"ח יט, והובא בטור או"ח תרכא. ולשי' הרא"ש שהוא שם הוי"ה ככתבו צ"ב אמאי דוקא בהזכרת כה"ג ביה"כ היו כורעים ומשתחוים וכו', ולא בכל ברכת כהנים שבמקדש. וביאר התו"ש ביומא (וב, עפ"י הרמ"ק שבכל יום היו מזכירין אותו בניקוד א' ד', אבל ביום הזה היה מזכיר בנקוד חול"ם סגול"ל קמ"ץ סגול"ל. ועי' תפא"י שם במ"ש שהשם המפורש יוצא מפי כתיב גדול שהפי' הוא שיצא מעצמו, דשכינה מדברת מגורו.

משיב כהלכה

בענין ערבות

בשואל בענין שכ' לדון במאי פליגי רע"א והצל"ח כשמוציא ב' אנשים לאחד שייך ערבות ולשני לא, אם יכול להוציא גם למי שאינו בערבות. ועי' בבני ראם להגר"א גניחובסקי שליט"א סי' סא שדן בזה, ובהסכמה לס' שומע כעונה ג"כ האריך בזה, וכתב דנפק"מ גם בקידוש דק"ל דאף בבוקר יצא מוציא, אם יכול להוציא דרך אגב למי שרוצה סתם לשתות יין, ותלה בפלוג' הג"ל, ועי"ש הצדדים. ונראה בתוספת ביאור דתלוי אם צריך ערבות רק בשביל שהמוציא יהיה בר חיובא, או גם בשביל להיות קשור היוצא והמוציא, וכמו שהאריך בריטב"א ועו"ר ברכות מב. דבברכת הנהנין דמוציא בשומע כעונה הוא ע"י היסבו דוקא, דעי"ז מתקשרים השומע והעונה. וכנגדו במצוות מתחברים ע"י הערבות. ובפשוטות תלוי זה ביסוד שומע כעונה, לפשוטות הבית הלוי השמייעה עצמה מימיני הדיבור, ולד' החזו"א ע"י התייחדות שומע ומשמיע, ולזה בעינן ערבות לייחדם יחד, וממילא אם מיוחד ע"י אחד אכתי אינו סיבה להוציא גם לחבירו. ולביה"ל הערבות ליחשב להמוציא בר חיובא ועי"ז ברכתו חשיבא ברכה ויכול להוציא, וממילא ע"י ערבות לאחד נחשב המוציא בר חיובא ויכול להוציא גם למי שאינו ערב. ע"כ בקוצר ממש.

ויאל טויב

בענין ברכה על מה שקיבל מזבולון

במש"כ הר"מ כהן לדון אם קיבל מעות בהסכם שותפות ישכר וזבולון, אם יברך הטוב והמטיב, כיון דהוי שותפות. יש להעיר דלא מצאנו בשו"ע דמברך על מעות, ורק על כלים או בגדים מצאנו. אמנם בכה"ח שהביא נקט בשם הא"ר דמברך על מעות, ויל"ע.

י. נ.

בענין ישכר וזבולון

בקושיית הר"מ רוטשילד על הגר"ז, וכי כל שבט זבולון היו בורים שרשאים לעבוד יותר מכדי פרנסתם לצורך ישכר. במחכ"ת כמדומני שהגר"ז כתב רק שלעשות תורתו עראי ומלאכתו קבע אין היתר אלא לבור, ויפרנס לומדי תורה, אבל כשעושה תורתו קבע ומלאכתו עראי, שפיר רשאי להשתכר יותר מכדי פרנסתו כדי לפרנס גם את ישכר, ועי"ז יצליח ישכר יותר בתורתו, וזבולון בעסקו.

יצחק ליסיצין

תגובות

לגליון ע"ג - בענין אמירת ותנני בלשון יחיד בתפילת הדרך

במש"כ הרב הלוי דנראה פשוט דלפי הספר הקנה שכ' שיאמר ותנני בלשון יחיד, דה"ה שצריך לומר בעיני כל רואי בלשון יחיד. באמת, ראיתי בכמה סידורים שכתבו כדבריו מבלי לציין מקור, ונראה ש"תקנו "מדעתם. אולם כל הפוסקים הביאו ש"מילת ותנני" יאמר בלשון יחיד, ומשמע שאין לשנות אלא מילה זו בלבד. ובספר פסקי תשובות הביא שבהמשך דבריו הספר הקנה בעצמו כתב שצריך לומר "בעיני כל רואינו", וטעמו ונימוקו עימו. ע"פ סוד ע"ש. וחשבתי שנכון להזכיר מש"כ הרמב"ן בסוף ההקדמה לפירושו עה"ת וז"ל: ואני הנני מביא בבית נאמנת... לבל יסבור סברה... בדבר כל הרמזים אשר אני כותב בסתרי התורה... כי לא תבואו בסברותי רק רעה. ע"כ.

עקיבא קאלשין

מש"כ הרב מ. הלוי בתוך דבריו שלפי מה שכ' הפוסקים בשם ס' הקנה לומר בתפילת הדרך ותנני בל' יחיד יש לסיים ובעיני כל רואי בל' יחיד. כבר הביאו שבס' הקנה מבואר שאומר רואינו בל' רבים, וביאר זאת עפ"י הסוד. (יעו' ס' בירור הלכה תליתאה).

י. ש.

לגליון ע"ד - בענין צדקה קודם תפילת הדרך

מש"כ הרב מ. הלוי בענין לקיחת נוסע ברכבו חשבי צדקה קודם התפילה, אם הוא עני. לכאור' אי"ז בגדר צדקה דלא מקרי צדקה אלא כשנותן משלו, כמבואר בתוס' קידושין ח: ד"ה צדקה, וגם בע"ח שמחזיר משכון מבטל מזמנו ואי"ז בגדר צדקה כמבו' שם. ומ"מ לגבי מעלת נתינת צדקה קודם התפילה, מבואר בכף החיים (צב סק"ג) בשם ס' אורות אילים (לבעל הפלא יועץ) שישנה גם בעשיית חסד ואפי' לעשיר. [ובאותו ענין ילה"ע שצ"ע במנהג רבים לתת לקופת ביהכ"נ דלכאור' אי"ז מצות צדקה אלא מצות בנין ביהכ"נ].

י. ש.

נושאי הפרשיות הבאות

וארא - הכרת הטוב (זי, ט, יב)

בא - קידוש לבנה (יב, ב)

בשלה - ט"ו בשבט

ד"ת מתאימים [עד 700 מילים]
אפשר להניח בצירוף שם מלא וטל', בתיבת
"עומקא דפרשה" בפתח אוציה"ם בית יוסף רח'
שדי חמד. או לשלוח בדוא"ל הנ"ל.
חומר יתקבל בכל שבוע עד יום שלישי בערב [ד"ת
בכת"י עד יום א'].
אין המערכת אחראית להחזיר כתבים או דיסקים.

הערות והארות לחידו"ת שבגליון ניתן לשלוח לדוא"ל:
gal200@neto.bezeqint.net או בתיבת "עומקא דפרשה".
המערכת מתיחסת לתגובות רק תחת שם מלא.
(בפרסום התגובה אפשר להשתמש בר"ת).

הערות למעשה

כוונת שם אלקים בהוי"ה

הרב אפרים גרבר

לדעת השו"ע (או"ח סי' ה) כשמזכיר השם שנקרא באדנות ונכתב בהויה, מכוון אדון הכל והיה הוא ויהיה. יל"ע מה לכוון כשמזכיר השם כשנקרא באלוקות ונכתב בהויה.

והנה בביאור הגר"א כשהביא ראיות לשיטתו שמכוונים רק דרך בקריאה ולא כוונת הכתיבה, הוכיח בין השאר מהפסוק בתהלים (סח, כא) ולא לוקים, והנה שם קריאתה אלוקות וכתבתה הויה, א"כ לכאור' נראה שלדעת השו"ע בכה"ג צריך לכוון תקיף והיה הוא ויהיה.

הזכרת שם צבקות

הרב אפרים גרבר

בענין שבעה שמות שאינם נמחקים, ידוע שכשרוצים לכוונת שם הויה או אדנות אומרים "השם", אבל שם אלקות אומרים אלקים, ושם ש-די אומרים שקי, ושם צבא' ג"כ אומרים צבקות, וכן מוכח מהפסוק חיים בפיחה עשין י"ב בהגה, שכתב ושם צבקות אף בלא שם ה' הוי שם גמור. וצ"ע בשו"ת שבט הלוי ח"ט סי' רי"ז שלא כתב כן.

כוונה בהזכרת שמות הק'

הרב יוסף רוזנהן

במה שמקובל בשםהגאון מבוטשאטש ז"ל שיש לומר בכל בוקר שמכוון מעתה ועד למחר בעת הזאת כוונת השמות של הויה אדנות ואלקים, ומועיל לכל השמות שיזכיר באותו יום, (מובא בתחילת "סידור כל פה" הנפוץ), וכתוב שם, וכ"כ בהרבה ספרים, שזה לא מהני לפסוק ראשון של קריאת שמע, דשם צריך לכוין כונת השמות בשעת אמירתם, באתי להוסיף ע"ז שראיתי כתוב בשם מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א שזה גם לא מהני לגבי ברכה ראשונה של שמונה עשרה, שנפסק בשו"ע שהכונה מעכבת בו, (אף שבדיעבד אינו חוזר), ולכן צריך גם שם לכוין את כונת השמות בשעת אמירתם ולא לסמוך על הכונה הכללית שאמר בתחילת היום.

ברכת מזל טוב

מעומקא דליבא

למעלת מייסד וראש הכולל המסור בכל לב

להחזקת התורה ברוממות

הג"ר **יצחק טיקוצ'נסקי שליט"א**

ועמו מנב"ת הרבנית תליט"א

וחתנו מכובדנו הנעלה מאוד

הרה"ג ר' **זאב משה הלפרין שליט"א**

לרגל הכנס הבן-הנכד היקר

ה"ה מרדכי נ"י וזרח

בעול תורה ומצוות

ויהא רעוא שיגדל ויתעלה לתפארת

כרם בית אבות, לשם ותהילה בישראל

המברכים

אברכי כולל קרית ספר

לרפו"ש

יהודית חיה בת טויבע שתחי'

ולהצלחת בניה בתורה ויראה